
131018 - 20 Texter till Retreaten ”Mose i vassen” på Solliden Björn Helgesson

Första texten: Uppbrott

Nästan alla människor bryter några gånger upp från det liv man vant sig vid. Några gör det enstaka gånger och för andra innebär livet ständiga uppbrott. Uppbrotten är en av de röda trådarna i bibeln. Vi kristna beskrivs som ett vandringsfolk. Maningen till uppbrott kommer flera gånger från Gud. Till Abraham säger Gud: Gå. Och hela 2 mosebok handlar om uppbrott. Bibelns eget namn på 2 moseboken är Exodus, som betyder just uppbrott. Enligt en rabbinsk tradition är Guds välsignelse knuten till uppbrottet, vandring. När vi lämnar det gamla tar vi alltid något med oss men det kommer också något nytt. Ordet som används är ”Lekh lekha” som betyder ”gå till dig” eller ”gå för dig”. När Gud kallar till uppbrott är avsikten att ge något till oss. Han vill välsigna oss. Orden ”gå ut” och ”kom hit” och ”följ mig” är nära släkt med varandra. Alla betyder att Gud tar sitt vandringsfolk till sig. Gå ut är ett kärleksord. I Hosea bok (11:1) står det: ”När Israel var ung, fick jag honom kär, och ut ur Egypten kallade jag min son”. Boken om Mose är Herrens stora kärleksförklaring till sitt folk. På samma sätt kallar Gud på oss genom Jesus: Kom, säger Jesus vid flera tillfällen.

Detta kärleksförhållande innebar vandring, ofta på omvägar, ja, avvägar. När vi nu ska slå följe med Mose och hans folk är det inte svårt att spegla sig själv i honom. Den judiska traditionen uppmanar oss att just se oss själva som en del av deras berättelse. Vid varje judisk påskmåltid säger familjefadern följande ord än idag: ”I varje generation är det människans plikt att se sig själv som den som drog ut ur Egypten, så som det är sagt: Den dagen skall du säga till din son: detta sker till minne av det som Herren gjorde för mig då jag drog ut ur Egypten” 2 Mos. 13:8. Också jag drar ut från Egypten. Mitt liv har beröringspunkter med Mose liv.

Egypten kallas trälldomshuset. Där levde folket under förtryck under en grym farao. Också vi kan vissa perioder av vårt liv känna hur vi lever under förtryck. Att vi bor i ett trälldomens hus. Historia och nutid möts. Med rätta kunde slavar i Amerika trosvisst göra Mose ord till sina i flera spirituals: ”Släpp mitt folk – Let my people go”. De uppbrott till befrielse och frälsning som beskrivs i Bibeln ger oss grunden för det kristna framtidshoppet. Hoppet om befrielse gäller fler än alla förtryckta, det gäller hela mänskligheten. Befrielse från allt som nu vållar tårar i himmelen och på jorden. Mose finns med som en befrielseprofet från början av bibeln ända till slutet. När alla tårar torkas kommer det räddade gudsfolket få stämma in i den stora lovsången, den sång som enligt uppenbarelseboken kallas ”Guds tjänare Moses sång och Lammets sång”. Kopplingen mellan Mose befrielsehandling och Jesu befrielse av hela mänskligheten är stark. Kan du ana ditt liv i deras historia?

Uttåget pågår just nu. Lyhörda och redo för uppbrott och tjänst får vi öva oss i att låta berättelsen om Mose trösta, lära, förmana och varna oss.

När vi kommer in i historien lever Israels folk sedan lång tid i Egypten. Från att ha varit respekterade gäster och medarbetare har man blivit slavar. I detta slavsamhälle föds Mose. Han valde inte det livet. Inte heller jag har valt att födas in i den kultur som håller mig inlåst. Mose liv är från början hotat. Farao känner sig hotad av att det föds så många slavar. Tänk om de gör uppror! Han har därför gett order om att alla

nyfödda pojkar ska slängas i floden Nilen för att på så sätt dö. Men Mose räddas. Han placeras i en korg i vattenbrynet och blir adopterad av en av Faraos många döttrar som råkar komma förbi. Han har lagts i en papyruskorg. Det hebreiska ordet för den korgen är ”teva”, samma ord som används om Noas ark. Noa innebar räddning för livet på jorden, Mose kommer att innebära räddning för ett folk. Detta är hans första uppbrott. Han blir adoptivbarn. En del av livets uppbrott har jag sökt själv. Andra blir påtvingade. Byte av bostad, arbete eller skilsmässa kan kännas olika beroende på om jag själv väljer eller blir påtvingad. En del uppbrott är stora och omvälvande medan andra kan vara stora i mig men inte synas så mycket för andra om jag inte pratar om det. Som att bli vegetarian, sluta se på tv eller börja be . Alla uppbrott är inte goda och ska inte automatiskt ses som Guds plan för mitt liv. Men vilka uppbrott som är uttryck för Guds kärlekfulla hand i mitt liv kan jag inte själv se. Men i alla uppbrott finns en potential. Mose tyckte säkert inte det var skoj att fly ut i öknen, det som blir hans andra uppbrott.

Uppbrottet skapar en arena för något nytt. En rörelse. Dom Helder Camara skriver i en dikt: ”När din lilla båt har legat så länge för ankar i hamnen att du börjar få för dig att den är ett hus, när din lilla båt börjar skjuta rötter i gyttjan vid kajen, då är det dags att styra ut! Till varje pris måste du rädda båtens seglarsjäl och din egen pilgrimssjäl.

Andra texten: Att bryta upp igen

Vi återvänder till Mose liv för att titta på hans liv och låta det belysa våra egna liv. Du själv är den som kan se vad som berör dig. Likheterna finns där för att ge oss inspiration och tröst. Mose första uppbrott eller uttag sker strax efter födelsen; han blir adoptivbarn med dubbla identiteter. Mose liv är redan från början hotat, men det finns också dom som beskyddar honom. Mose skyddas av kvinnor. De första kvinnorna är två barnmorskor som vägrar att döda hebréernas barn. Deras namn är bevarade: Shifra och Pua. Två okända kvinnor som är beredda att ljuga för faraon för att rädda barns liv. Vem är då min nästa, frågar en laglörd Jesus. Hans svar är att min nästa är den som kommer i min väg, alldeles oavsett vem det är. Shira och Pua är medmänskliga. I 3 Moseboken står det: Främlingen som bor hos er skall räknas som en infödd bland er, du ska älska honom som dig själv” 3 Mos19:18. Det två kvinnorna, som troligen inte var hebréer – det är en felöversättning, drivs inifrån att göra detta goda. Elie Wiesel skriver på ett ställe att likgiltigheten, inte hatet, är kärlekens och godhetens absoluta motsats. Och enbart de mångas likgiltighet gör det moraliska förfallet i samhället möjligt, också i vår tid.

Andra kvinnor som skyddar Mose är hans mor, som lägger honom i papyruskorgen, Mose syster som genom list gör Mose mor till amma åt barnet när faraos dotter funnit honom. En lång amningstid gör att rötterna till folket bevaras. Men han dras ändå bort från sitt folk och fostras för att tillhöra härskarfolket, faraos folk. Mose bryter upp för att bli hemma i två kulturer.

Som vuxen finns ändå minnet av barndomens tillhörighet kvar. Mose är enligt traditionen fyrtio år när han lämnar sin ställning som tillhörig herrefolket. Han går ut till sina landsmän, står det. Det blir hans andra uppbrott. En omvänd klassresa.

I Hebreerbrevet läser vi: ”I tro vägrade Mose som vuxen att låta sig kallas son till faraos dotter. Han ville hellre fara illa tillsammans med Guds folk än ha en kortvarig glädje av synden”. Mose har hos faraon fostrats att vara ledare, men han har inte glömt sitt ursprung. Han bryter upp. Kanske kan vi se ett liknande uppbrott hos Jesus. I Filipperebrevet står det: ” Han ägde Guds gestalt men vakade inte över sin jämlikhet med Gud, utan avstod från allt och antog en tjänares gestalt då han blev som en av oss.”

Mose ser och hans ögon öppnas. Han inte bara registrerar vad som händer utan han identifierar sig med sitt folk, slaverna, och den börda de måste bära. Därför kan han inte förbli passiv när han ser en av sitt folk bli misshandlat. Mose griper in och mördar slavvaktaren. Ett mord är ett mord. Handlingen framställs inte som ett hjältedåd. Några år senare kommer Mose att förmedla tio Guds bud till folket. Där sägs det tydligt: Du skall inte dräpa. En judisk texttolkare skriver att mordet Mose begår är skälet till att han själv inte får komma in i det utlovade landet efter den långa ökenvandringen.

Redan dagen efter går Mose åter ut till sitt folk. Då är det två hebréer som bråkar och han får åter anledning att ta ställning för en slagen. Det blir därmed uppenbart att hans första ingripande inte var riktat mot egypterna som sådana utan mot övergreppet. Han kämpar även för sämja bland sina egna. Rätt är rätt och fel är fel oavsett vem som handlar. Men nu är sanningen om mordet ute och Mose tvingas flyr.

Han lämnar Egypten. Ut i öknen. En föraktad man utan skyddsnät. Där finner han en ny familj. Än en gång får han visa sin moraliska resning. Han befinner sig i Midjans land, på flykt för sitt liv undan farao. Vid en brunn får han bevittna hur några kvinnor blir utsatta för övergrepp av traktens herdar. Åter ser vi hur Mose tar den svages parti. Han inte bara skipar rätt utan hjälper också till att vattna fåren. Han som själv räddats av kvinnor, blir nu en kämpe mot det kvinnoförtryck som vallflickorna drabbades av.

Händelse vävs samman med händelse. Genom sina val formas Mose till en ledare. Det vi tycker är små händelser i vårt eget liv gör oss till dom vi är. Vi väljer varje stund väg och blir till. Det Mose gjorde var att han lyssnade till sitt hjärta och följde rösten. Han kämpade med sin identitet. Även om ingen av oss är den stora ledaren som utvalts till att befria ett helt folk har också vi en identitet. En unik identitet som är just din. Men också en identitet som ett folk. Guds folk. Petrus skriver i ett brev: ”Ni är ett utvalt släkte, kungar och präster, ett heligt folk. Guds eget folk som skall förkunna hans storverk. Ni som förut inte var ett folk är nu Guds folk”. 1 Pet 2:10.

Låt oss öva oss i att lyssna efter vårt hjärta och hur Guds hjärta slår i takt med vårt hjärta. Mose bryter upp från att vara betraktare till att bry sig, från att söka den bekväma rollen som herrefolk till att identifiera sig med de som fortfarande är slavar. Det är ofta också vår kallelse.

Dom Helder Camara skriver: ”Du kommer ingen vart om du söker lidandet, hittar på olika offer och bär tagelskjorta – men inte tar på dig korset, det kors som Fadern vet är det rätta för dig. Korset är inte ett och detsamma för alla. Fadern har gett det mått efter dina skuldror.”

Tredje texten: Det tredje uppbrottet

Två gånger har Mose fått bryta upp. Först som spädbarn när han får lämna sitt folk. Sedan som fyrtioåring när han delvis väljer, delvis drivs att bli flykting och byta kultur igen. Ödemarken blir Mos nya liv. Herde i karga områden mellan odlad mark och öken. Jag har vandrat i bergsöknen mellan Jerusalem och Jeriko. Tystnaden blev så intensiv att det ekar i mitt huvud. Tystnad och ensamhet gör något med oss. Den öppnar upp en inre spelplan. Samma sak upplever många när de mediterar eller åker på retreat. Till vardags arbetar jag som häktespräst. I Örebro häkte sitter människor i väntan på rättegång och dom. Ibland många månader. Flera vittnar för mig om den inre resa man gör. Hur livsavgörande tiden blir. Man får tid att tänka på ett annat sätt än i vardagens vimmel.

Där, i öknen, förbereds Mose tredje uppbrott. Den Gud som under fyrtio år tycks varit tyst ger sig nu till känna. Hela tiden har han funnits där, men nu sker ett viktigt möte. På samma sätt som vi under årtionden kan uppleva att Gud förblir gåtfullt frånvarande. Det är när Mose vallar fåren i ödemarken som han får syn på något märkligt. Busken brinner utan att brinna upp. Energin tycks komma någon annanstans ifrån. Nyfiket kommer Mose närmare. Hans namn nämns. Han är igenkänd. Känd. Sandalerna tas av ansiktet skyls. Men närmare vill han. Gud får stoppa honom: Kom inte närmare, talar busken. Hur nära kan man komma Gud? Den frågan är en av de röda trådarna genom hela boken. Ju närmare man kommer desto tydligare känns avståndet. För att kunna ta de första stegen måste sandalerna av, symbolen för makt och orenhet. Om man förr innan man gick in i kyrkorummet hängde av sig svärdet så kanske man idag när man hälsar på någon tar av sig skorna innan man går in i huset. När jag är barfota är jag sårbar. Jag kan inte komma med makt om jag vill hälsa på en vän. Jag kan inte komma med min makt om jag vill komma nära Gud. Skorna tar vi också av för att de är orena. Med skorna kan jag ha trampat var som helst. Jag vill att du tar av dem innan du går på mattorna i mitt hus. Ska jag komma inför Gud vill jag också klä av mig det orena. Kanske är det därför traditionen att bekänna synder i början av gudstjänsten lever så starkt i Svenska kyrka. Vill jag komma nära Gud behöver jag klä av mig makt och orenhet. Mina inre och yttre skor. Så stod Mose, och kanske du, där inför den brinnande busken. Elden bränner bort och renar. Gud liknas flera gånger vid en förtärande eld. Elden visar på Guds helighet och storhet. I Mose möte med den brinnande busken möts de två grundperspektiven i människors upplevelse av Gud: Guds helighet, kraft och distans och Guds närhet, ömhet och maktlöshet. Gud är kärlek. Gud är "Fader vår" lär oss Jesus. Nära och upphöjd.

Frågan om hur nära jag kan komma Gud blir än tydligare vid Sinai Berg någon tid senare. Där mötet med den helige fick Mose ansikte att lysa så kraftigt att folket inte tålde att se på honom. Hur nära Gud har han kommit då? I sina samtal med Gud överskrider Mose hela tiden gränsen och kommer närmare. Kanske är han närmast när han ifrågasätter Gud. Det sker vid den brinnande busken men det sker än tydligare när Guds vill utplåna hela folket efter att de skapat en guldkalv att tillbe. Men Mose ställer sig emellan och hindrar utplånandet.

Också vi längtar kanske efter att komma närmare Gud. Finns det inte fler steg att ta? Mose visar på hur något som vi kanske vågar kalla vänskap utvecklar sig. Den blir mest tydlig när Mose och Gud bråkar. Med goda vänner kan man bråka. Man får säga emot och ställa sig frågande. Den vänskapen inbjuds också vi till. Jesus sa: Vänner kallar jag er.

Men vem pratar jag egentligen med i mitt inre samtal, vid mitt hjärtas brinnande buske? Gud som tillvarons grund, som "våra fäders Gud" kan jag kanske tro på i princip men jag vill också uppleva honom som min Gud, den som är nära och ser just mig. Mose fick uppleva det: Jag är dina fäders Gud. Jag ska vara med dig ... det är jag som sänt dig. Historiens Gud är också min Gud upplever Mose. Jag är den som är, den som innesluter de andras Gud, de som gått före, och nuet, ja även framtiden. Det som retade Jesu åhörare mest av allt var när han använde samma ord om sig själv som Gud använde när han presenterade sig själv från den brinnande busken. Jag är, sa båda. När Mose hör dessa ord är han beredd att bryta upp. När de orden rör våra hjärtan vågar kanske också vi släppa taget och falla i tillit.
Dom Helder Camara skrev:

Om du inte gav mig nåden att under nattens vaka få dricka tystnaden, sjunka in i den, genomströmmas av den, hur skulle jag då kunna bevara den inre tystnaden? Utan den kan man inte höra vare sig människor eller dig, Herre.

Fjärde texten: Att inte kunna bryta upp.

Livet innebär många uppbrott. En del väljer vi, andra drabbas vi av. En del förändringar kämpar vi emot, andra välkomnar vi. Vilka förändringar som i backspegeln visar sig vara bra för oss är svårt att se när vi står mitt i dem. Guds vilja i mitt liv, förädlad, sker inte bara i det som jag upplever som gott. Jag tror att många med mig kan säga att en del av det svåraste vi fått möta i våra liv förvandlat oss i en riktning vi inte vill vara utan, när vi ser på våra liv lite i backspegeln. Ingen av oss går skadefri genom livet.

Om Mose var lycklig, är en fråga som bibeln inte ställer. Däremot bryter han gång på gång upp. De upprepade uttågen formar honom och förbereder hela folkets uttåg från slavtillvaron. En människa i berättelsen som inte vill förändras, som inte vill bryta upp, är Faraos. När Mose återvänder till Egypten är det faraos som tydligt är hans motståndare. Faraos inbjuds att bryta upp från sin självbild som allsmäktig Gud, men han vill inte kliva ner från tronen. I den här meditationen vill jag stanna vid Faraos förhärdelse och vår upplevelse av att vara bundna till återvändsgränder.

När Mose och hans bror Aron första gången trädde fram inför faraos och begär frihet för det hebreiska folket svarade Faraos: Jag känner inte Herren och Israel tänker jag inte släppa. Han tillsluter sitt hjärta. Han blir förstockad. Många bibelläsare har vändats över beskrivningen av faraos förstockelse. Kanske också du. Vi frågar oss om vi själva kan vara förstockade. Och inte blir det lättare när det står att det är Gud som förstockar Faraos hjärta. Gud är väl ändå den som vill varje människas frälsning. Hur kan man skuldbelägga Faraos om det är Gud som gjorde hans hjärta hårt? Och hur är det med mitt eget hjärta?

Vid en noggrann läsning finner vi att förstockelsen nämns tjugo gånger. De första tio gångerna är det Faraos som förstockar sitt hjärta, vid de tio senare är det Gud som förstockar Faraos hjärta. Bibeln lär aldrig att Gud förleder människan att synda. Detta utesluter inte att en människa undan för undan kan bli mer och mer bunden i sin ondska och till slut inte kan handla annorlunda än hon gör. Det är inte svårt att se detta i det privatmoraliska livet. Till en viss punkt kan jag välja men sedan är det som om jag dras med av en ström jag inte kan stå emot. Den judiske tänkaren Maimonides hävdar att människan är fri när Gud manar henne att välja mellan rätt och fel. Men så snart hon valt är hon inte lika fri längre. När Faraos under plågornas gång förhärdar sig, når han så småningom ett stadium när han förlorar sina valmöjligheter och inte längre kan vända om. När han har provats tillräckligt många gånger sätter Gud en gräns – förstockelsen. När den gränsen är nådd är fördolt för oss.

Gång på gång provas Faraos. Den dolda frågan i varje provning handlar om vem som är Gud. Provningen sker inte när plågan drabbar. Just då är Faraos inte fri. Jag tror varje människa som drabbas av det svåraste lockas att förhandla med makterna, med det vi kallar Gud, också den Gud man inte tror på. Om du bara låter mitt barn leva. Om jag över lever sjukdomen. Om stormen bedarrar. OM – ja då ska jag ändra mitt liv. Den som älskar är beredd att erbjuda allt. Där och då sker ingen rättvis provning av hjärtat. Den sker efteråt, när de givna löftena ska infrias. De flesta som förhandlat backar då. I nödens stund blir alla religiösa. Faraos provas när plågorna dras tillbaka. Han provas – och förhärdar sig. I ordspråksboken står det: Stöt dåren i morteln, krossa honom bland kornen – dårskapen går inte ur honom. Så var det med faraos. Stenhjärtat består. Lidande i sig leder inte heller oss till Gud. Det är något annat märkligt som krävs. Jesus sa: Kom till mig. En annan gång: följ mig. En tredje gång: Vänner kallar jag er. Vad som föder och göder tron i oss är en högst personlig blandning av val och händelser blandade i just vår egen personlighets baktråg. Ärlighet i frihetens rum och kontakt med djupet av vår längtan tycks vara några av de ingredienser vi kan se. Ett recept som inte kan formaliseras. Därför säger många att tron djupast sätt är en gåva.

Mose och Farao blir två motbilder för oss att spegla oss i. Mose balanserar mellan ett frimodigt ifrågasättande och trofast lydnad. Där växer hans tro. Farao balanserar mellan självgodhet och pragmatism. Där förhärdas hans hjärta. Du och jag är vare sig Mose eller Farao. Vi får spegla oss men inte identifiera oss. Din väg är att bli du och min att bli jag. Hand i hand med vår broder, Jesus, får vi se på vår livsresa. Också där han inte tycktes finnas med höll han handen. Gjorde oss på ett gåtfullt sätt mer redo för det stora uttåget.

Dom Helder Camara skrev: Jag öppnade barnets räknebok. Alla tal uträknade, utan fel. Ack om livet vore så enkelt!